

DIBUIX ARTÍSTIC

INTRODUCCIÓ

El Dibuix artístic, entès com a fonament de l'expressió gràficoplàstica, permet produir imatges en dues vessants diferenciades per raó del seu caràcter icònic i funcional.

La primera, composta per dibuixos d'intenció predominantment analítica, realitzats sota pautes de pensament objectiu i racional que pretenen descriure i informar. La segona, composta per imatges que permeten superar la mecànica transcriptiva i representacional. És en la interpretació i en la creació quan aquesta matèria adquireix el potencial vehiculador d'expressió i creativitat que implica els factors d'un llenguatge portador de valors de significació estètica.

Aquestes dues vessants del Dibuix artístic tenen la seva correlació en les aptituds i facultats que la matèria ha de desenvolupar en l'alumnat. D'una banda, el pensament lògic i analític en la utilització d'informació, control de mitjans i procediments, construcció d'hipòtesis i projectació. De l'altra, la intuïció, l'emotivitat, i especialment l'empatia, com a qualitats de pensament que participen en l'activitat i experiència artística, que són determinants de la creativitat.

La formació artística seguida per l'alumnat en les etapes educatives anteriors té continuïtat en aquesta matèria, que reprèn un procés d'afinament de capacitats perceptives i de sensibilització estètica; aprofundeix l'educació del judici envers les manifestacions artístiques i de comunicació visual, i connecta l'alumnat amb aquelles professions i estudis en els quals la imatge artística és protagonista d'expressió i de comunicació.

La distribució de continguts en els dos cursos del batxillerat, va des de la mirada sobre l'entorn objectual proper i la racionalització de les dades visuals, fins a la creació i expressió pròpia de cada alumne/a. Metodològicament, s'ha establert una seqüència on les activitats d'inducció i d'anàlisi precedeixen les deductives i de síntesi.

Així, en el primer curs s'han inclòs com a continguts principals els relatius a l'observació, la descripció i la representació de referents simples i estàtics, la volumetria dels quals està clarament explicada per efectes de llum i ombra.

En el segon curs la progressió s'estableix introduint com a referent el cos humà amb la seva complexitat i expressivitat, i fent que els continguts de composició gràficoplàstica generin obres de síntesi d'elements formals i de valors simbòlics

Les seqüències didàctiques de cada curs han de tancar-se amb propostes obertes que impliquin investigació plàstica. També en l'àmbit artístic fer recerca implica resoldre problemes: hi ha una idea, una imatge mental, una sensació, que cal transformar perquè esdevingui una imatge sensible. Per aconseguir-ho s'apliquen materials, instruments i tècniques, se simulen necessitats comunicatives en les propostes i s'obtenen respostes personals i significatives.

En la realització i materialització d'imatges bidimensionals, les tècniques gràficoplàstiques vehiculen un seguit d'habilitats i de destreses que permeten a

L'alumnat d'expressar el seu pensament visual, la seva intuïció i el seu sentiment, tot desenvolupant la seva personalitat. Aquestes tècniques que es treballen en la matèria són complementàries amb les dels altres suports informatius, emotius i expressius, constituïts per imatges bidimensionals i tridimensionals materialitzades amb altres mitjans i treballades en altres matèries de la modalitat. En resum, es proposa conduir l'alumnat a través de l'expressió artística, tot emprant el dibuix, la pintura i d'altres mitjans gràfics, en un itinerari d'aprenentatges d'observació, memorització, selecció, deducció, enginy, fins a arribar al plantejament i l'elaboració de missatges definitius amb imatges bidimensionals.

OBJECTIUS GENERALS

L'alumnat, en acabar el cicle, ha de ser capaç de:

1. Mostrar una conducta atenta i curiosa envers la natura i els ambients creats per l'acció humana, que modifiqui nivells de percepció comuna en nivells de percepció estètica.
2. Aplicar una sistemàtica en la percepció visual que desenvolupi la capacitat de retentiva i que afini la selecció de dades rellevants de la realitat visual, discriminant-les de l'anècdota, per esdevenir instrument de coneixement general, enriquidor del potencial expressiu personal.
3. Representar en el pla gràfic formes, espais, ambients, naturals i artificials, amb diferents finalitats comunicatives, tot abstraient, modificant o recreant les dades visuals de manera concordant amb la intenció creativa.
4. Dibuijar analíticament referents inanimats geomètrics i/o orgànics, observats del natural, atenent a la seva estructura volumètrica, proporcions i aspecte amb condicions lumíniques favorables.
5. Realitzar composicions gràfiques bidimensionals, integradores de factors observats, proposats o imaginats, i com a vehicle d'exteriorització de sentiments, emocions i sensacions.
6. Adquirir consciència de la riquesa expressiva que possibiliten les diverses tècniques gràfiques manuals i tecnològiques, valorar l'adequació a finalitats preestablertes, i utilitzar-les amb propietat i autonomia.
7. Demostrar creativitat projectiva i/o representativa, fent un ús espontani i segur de mitjans gràfics i aconseguint expressions intel·ligibles i adequades al moment.
8. Conèixer les bases teòriques del color i fer-ne aplicacions sensibles en respostes de sintaxi compositiva i de selecció i ús de materials i tècniques gràfiques.
9. Mostrar conductes actives i responsables pel que fa a les propostes d'expressió i creació gràfica, ja sigui individualment o en grup.
10. Analitzar i interpretar missatges gràfics, amb coherència i sistemàtica, tant en el pla del significat com en el del significat, com a font d'exemples susceptibles d'ésser incorporats als propi bagatge expressiu.
11. Prendre consciència de les funcions comunicatives de les imatges en contextos artísticoculturals diversos, valorar-les críticament i ésser-ne especialment sensible als valors estètics.
12. Mostrar bona disposició per a la recerca de plantejaments innovadors i esforçar-se per superar creativament dificultats, estereotips i, fins i tot, les realitzacions reeixides.

13. Emprar el vocabulari propi de la matèria amb propietat i riquesa de termes.

CONTINGUTS

Fets conceptes i sistemes conceptuals

1. Percepció i pensament visual.
  - 1.1. Del sensible al visualplàstic.
    - Processos perceptuals: tàctils, visuals i mentals.
    - Percepció comuna i percepció estètica: atenció visual i desemantització.
    - Memòria visual Punt de vista: la forma visual i la forma estructural.
    - Forma orgànica i forma geomètrica.
    - La realitat i la imatge: analogia i iconicitat.
  - 1.2. Referents naturals i artificials.
    - L'entorn: naturalesa i món objectual.
    - L'espacialitat . La topologia. La geometria.
    - La il·luminació. La llum i l'ombra. El color.
    - La figura humana. Proporció i moviment.
  - 1.3. De l'imaginari a la materialització.
    - Idees i imatges mentals. El grafisme, la plasticitat: condicionaments materials.
2. Llenguatge i comunicació visual.
  - 2.1. Llenguatge visual i plàstic.
    - Els elements conceptuals: punt, línia, pla i volum. Els elements visuals: forma, mida color i textura.
    - Materialització gràficoplàstica: línia i taca en la configuració de la forma.
    - El clarobscur.
    - Color llum i color pigment. Síntesis additiva i mescla sustractiva. Qualitats: valor, to i saturació. Interaccions: complementarietat, harmonia i contrast.
    - La composició bidimensional. Relació d'elements i sintaxi visual: proporció, pes, equilibri i tensió.
    - Factors i regles compositives: nucli, massa, direcció, ritme, simetria, modulació i compensació. Valors estructurals.
  - 2.2 Comunicació artística.
    - Valors expressius.
    - Significació temàtica i simbolisme. Narració visual. Codis específics representacionals. La perspectiva axonomètrica i la perspectiva cònica.
    - Components del missatge gràficoplàstic. Metodologies de lectura d'imatge
    - Funcions comunicatives. Retòrica.
    - Context sociocultural. Estil i moviment artístic.
3. Manifestacions de dibuix artístic.
  - 3.1. La imatge gràficoplàstica.
    - El dibuix, la pintura. Suports, materials i tècniques.
    - La imatge original, imatge múltiple.
    - L'art i el patrimoni cultural.
  - 3.2. Idea, procés i obra.
    - Enginy i creativitat: síntesi d'elements i relacions. Personalisme expressiu.

- Metodologies per a la creació en el pla: apunt, esboç, estudi descriptiu, representació analítica, representació esquemàtica.
- Imatge subjectivada: transformació, modificació i distorsió gràfiques.
- La troballa i l'atzar. Projecte i resultat.

Procediments

1. Anàlisi visual de referents naturals i artificials.
  - Observació directa.
  - Observació mediatitzada.
  - Preparació de referents.
  - Retentiva.
2. Interpretació de la realitat i de les imatges.
  - 2.1. Ús del llenguatge visual i plàstic.
    - Definició d'aspectes conceptuals, visuals i de relació en formes i imatges.
    - Plasmació de trets estructurals i expressius.
    - Realització de composicions bidimensionals.
    - Codificació i descodificació de missatges gràficoplàstics.
  - 2.2. Lectura d'imatges.
    - Anàlisi i descripció de significants plàstics.
    - Interpretació de significances plàstiques, temàtiques i simbòliques.
    - Identificació de funcions comunicatives de les imatges.
3. Elaboració d'imatges gràficoplàstiques.
  - 3.1. Processos expressius i creatius.
    - Configuració en el pla.
    - Descripció de formes com a procés d'anàlisi.
    - Representació bidimensional objectiva i subjectiva de formes com a procés de síntesi.
    - Experimentació de regles i factors compositius en el pla.
    - Transformació i reinterpretació d'imatges.
    - Seqüenciació d'imatges bidimensionals.
    - Transferència de llenguatges i de mitjans.
    - Projectació
  - 3.2. Utilització de tècniques i tecnologies.
    - Manipulació de materials, suports, utilitatge i aparells.
    - Aplicació de tècniques tradicionals i noves tecnologies a l'elaboració d'imatges bidimensionals.

Valors, normes i actituds

1. Sensibilització estètica.
  - Actitud oberta i receptiva envers l'entorn natural i artificial.
  - Interiorització d'experiències i empatia.
  - Curiositat i intuïció plàstica.
  - Valoració i respecte envers el patrimoni artístic i cultural proper i general.
2. Predisposició interpretativa i crítica d'imatges.

- Reflexió, autocrítica i respecte per l'obra dels altres.
- Valoració de funcionalitats del dibuix artístic.
- Discriminació ètica i estètica de missatges dels mass media.

3. Interès en el dibuix artístic.

- Autoexigència i recerca.
- Ànim participatiu.
- Organització i mètode en el treball.
- Cura de materials i utilitatge.
- Presentació correcta.

PRIMER CURS

Fets, conceptes i sistemes conceptuals

1. Percepció i pensament visual

1.1. Del sensible al visual i plàstic

Procés de percepció visual: estímulo, sensació i percepció. Els hemisferis cerebrals.

Organitzacions perceptives de la forma i de la profunditat.

Desemantització de la forma. Conjunt i detall.

Punt de vista: la forma visual i la forma estructural. Vist i ocult.

Retentiva i memòria visual.

1.2. Referents naturals i artificials

Els models estàtics. La il·luminació: efectes de llum i ombra. Les qualitats cromàtiques.

1.3. Del imaginari a la materialització.

Configuració gràficoplàstica: coordinació ull-mà i sensibilitat al grafisme.

2. Llenguatge i comunicació visual.

2.1. Llenguatge visual i plàstic.

Elements de configuració gràfica. Línia i traç. Forma i taca.

Forma orgànica i forma geomètrica. Cossos geomètrics.

Estructura de la forma: secció i tall. Mida i proporció

Color; síntesi additiva i mescla subtractiva. Qualitats del color: valor, to i saturació. Interaccions: complementarietat, harmonia i contrast.

Factors bàsics en la composició bidimensional: encaix, centre d'interès, compensació.

2.2. Comunicació artística.

Expressivitat dels elements gràficoplàstics i de la composició

Significació temàtica: descripció i representació. Realisme, estilització, esquema.

Fonaments de la construcció gràfica d'espais i volums: la perspectiva axonometrica i la perspectiva cònica. Alternatives lliures.

3. Manifestacions de dibuix artístic.

3.1. La imatge gràficoplàstica

El dibuix. Materials i tècniques bàsiques. Suports i textures. L'apunt, l'estudi, la realització gràfica.

La pintura. Materials i tècniques bàsiques. Suports i textures. La nota, l'estudi, la realització plàstica.

Les obres del patrimoni artístic com a exemplificació.

Noves formes expressives bidimensionals.

3.2. Idea, procés i obra.

Metodologies d'observació i representació objectiva i d'expressió subjectiva.

Informació visual i interpretació.

SEGON CURS

Fets conceptes i sistemes conceptuals

1. Percepció i pensament visual.

1.1. Del sensible al visual i plàstic

Mirada, pensament visual i imaginació.

1.2. Referents naturals i artificials.

L'entorn: naturalesa, objectes, hàbitats i món urbà. L'explicació lumínica dels espais i dels volums. El pas del temps.

La figura humana: el nu. Anatomia artística. Proporció i moviment. L'escala humana.

Els gèneres artístics.

1.3. De l'imaginari a la materialització.

Idees i imatges mentals. Fantasia. Creació i recreació: transformació, deformació, variació i juxtaposició.

2. Llenguatge i comunicació artística.

2.1. Llenguatge visual i plàstic

Composició visual: relació d'elements del llenguatge visual.

Factors i regles compositives: nucli, massa, direcció, ritme, pes equilibri, tensió.

Estructura compositiva. Simetria i compensació. Sistemes de proporció.

Modulacions i retícules. Expressivitat de la composició

Codis representacionals de l'espacialitat. La perspectiva axonomètrica i la perspectiva cònica. Alternatives lliures.

2.2. Comunicació visual i artística.

Components del missatge gràficoplàstic. Metodologies de lectura d'imatge.

Significació plàstica, significació temàtica i significació simbòlica. Narració visual. Retòrica.

Context sociocultural de l'obra: estil i moviment artístic.

3. Manifestacions de dibuix i pintura artístics.

3.1. La imatge gràficoplàstica.

El dibuix, la pintura. Suports, materials i tècniques tradicionals i no convencionals

L'art i el patrimoni cultural.

3.2. Idea, procés i obra.

Enginy i creativitat: síntesi d'elements i relacions. Personalisme expressiu.

Metodologies per a la creació en el pla: apunt, esbós, nota, estudi descriptiu, representació analítica, representació esquemàtica.

La troballa i l'atzar. Projecte i obra final.

OBJECTIUS TERMINALS

1. Manifestar interès per les qualitats estètiques del medi natural i artificial i exterioritzar-lo amb actitud de respecte i cura.
2. Aplicar en la percepció visual una anàlisi metòdica dels referents naturals i artificials que propiciï resultats eficaços en la selecció i el registre de dades relatives al llenguatge visual i plàstic.
3. Utilitzar fonts d'informació, especialment icòniques, regularment i amb eficàcia.
4. Estudiar i preparar formes i espais amb intencions preestablertes, i obtenir conjunts interessants que propiciï descripcions i interpretacions gràficoplàstiques reeixides.
5. Escollir punts de vista d'elements referencials reals i delimitar-ne enquadraments adients a determinades intencions representatives i comunicatives, tot concretant-ne la corresponent realització gràficoplàstica.
6. Exterioritzar i configurar amb fluïdesa, per mitjà del grafisme i la plasticitat, imatges mentals fruit del record, la ideació, la fantasia, l'emoció o el sentiment.
7. Descriure gràficoplàsticament i/o verbalment, formes i espais observats directament, seguint propostes de retentiva visual, o bé a partir de la memòria, aplicant un procés d'anàlisi, per tal d'evidenciar-ne tant l'estructuració general i l'organització interna, com els aspectes externs i visibles, tot adequant aquestes descripcions a determinades intencions comunicatives.
8. Conèixer i aplicar en composicions plàstiques els principis teòrics del color, així com les possibilitats de materialització amb mescles de color-pigment en les diferents tècniques.
9. Representar en el pla gràficoplàstic i amb elements de configuració com la línia, la taca, o descriptius i expressius com el color i la textura, formes i espais de l'entorn (aula, escola, rodalies urbanes, models inanimats geomètrics o objectuals a l'abast) amb una il·luminació afavoridora, tot atenent a factors de clarobscur, cromàtics, de posició, de proporció, de perspectiva i de qualitats de superfície.
10. Fer interpretacions gràficoplàstiques amb diferents nivells d'iconicitat de referents observats directament o indirecta, amb intencions comunicatives diverses.
11. Realitzar composicions bidimensionals concordants amb regles o factors compositius, expressivitat i/o temàtica predeterminats, com també unes altres de lliures, impulsades per la necessitat personal d'exterioritzar sentiments i inspiracions.
12. Realitzar estudis gràfics i representacions plàstiques de la figura humana observada del natural, atenent especialment a l'anatomia: relació de proporcions, articulacions del cos i expressivitat del moviment.
13. Identificar, tant en composicions bidimensionals pròpies com alienes, les interrelacions sintàctiques d'elements del llenguatge visual i plàstic i els valors expressius que se'n desprenguin.
14. Interpretar amb mètode i explicitar organitzadament, les significacions temàtica i simbòlica d'obres artístiques, de missatges visuals dels mass media i de l'entorn, amb diferent finalitat, autors, estil i època.
15. Reinterpretar i transformar imatges complementant i alterant valors estructurals o expressius, o semàntics, en processos d'investigació plàstica pautats o lliures.
16. Expressar amb imatges fixes, úniques o seqüenciades, significats cinètics i temporals.

17. Crear missatges gràficoplàstics comunicativament equivalents a altres d'emesos en diferent mitjà, o en altres llenguatges.
18. Establir i seguir d'una manera organitzada i ordenada la projectació i realització d'una idea i obra, des d'una primera fase de maduració i creació fins a la d'expressió amb materials i tècniques, la de presentació, i concloure amb una reflexió i autocrítica sobre el resultat i sobre la pròpia actuació.
19. Superar creativament les pròpies realitzacions com a resposta responsable i conscient a aprenentatges gràficoplàstics en el procés de formació artística que desenvolupa.
20. Comprometre's d'una manera activa i responsable amb les empreses d'investigació i creació gràficoplàstica, individuals i col·lectives, que implica la matèria.
21. Emprar amb correcció i destresa tècniques gràficoplàstiques de totes les característiques bàsiques (seques, humides, grasses, encolades, fotogràfiques, reprogràfiques, infogràfiques), amb els materials i utilitatge adients, i amb adequació a unes intencions expressives personals o requerides.
22. Manifestar interès per conèixer a bastament la terminologia pròpia de la matèria, i emprar amb correcció i espontaneïtat especialment la referida a elements i relacions del llenguatge visual i plàstic, i a tècniques i processos de producció artística.
23. Valorar la presentació adequada dels resultats de les diferents propostes de treball, com a component del contingut visual d'un missatge gràficoplàstic.